

**UKRAJINSKÁ LITERATURA
VE SLOVANSKÉ KNIHOVNĚ**

Státní knihovna
Československé socialistické republiky

**UKRAJINSKÁ LÍTERATURA
VE
SLOVANSKÉ KNIHOVNĚ**

P r a h a 1 9 6 4

UKRAJINSKÉ FONDY SLOVANSKÉ KNIHOVNY

Už v době vzniku Slovanské knihovny si její vedení položilo za úkol soustřeďovat v jejích fondech také publikace, týkající se Ukrajiny a napsané v ukrajinském jazyce. Věnovalo přitom rovnocennou pozornost jak knižní produkci před-revoluční, pocházející z obou částí Ukrajiny, tak i současné produkci sovětské, západoukrajinské a publikacím, vycházejícím mimo ukrajinské území. Díky cílevědomému a vytrvalému úsilí, projevujícím se i v nákupech cenných knih v zahraničí, fond ukrajinských knih ve Slovanské knihovně vzrůstal a dosáhl už v roce 1928 počtu deseti tisíc titulů, soustředěných v samostatném oddělení s vlastní katalogizační značkou. Úsilí o kompletování ukrajinské literatury, zvláště knih, potřebných pro vědeckou práci v ukrajinistických oborech, charakterizuje práci knihovny dodnes; nyní vlastní knihovna přes 21 tisíc titulů, katalogizovaných v ukrajinském oddělení, mezi nimi tituly, zahrnující dlouhou řadu sériově vydávaných publikací a časopisů, a další tisíce knih, zařazených v letech 1950—1955 do společného oddělení knih tištěných azbukou. V současné době udržuje knihovna stálý výměnný styk s několika knihovnami Sovětské Ukrajiny, jenž jí vedle pravidelných obchodních nákupů zajišťuje poměrně soustavný přísun knižních novinek.

Chloubou knihovny je bohatá sbírka východoslovanských starých tisků. Přední místo zauímají mezi nimi tisky z území ukrajinského. Knihovna vlastní dva nejvzácnější ukrajinské tisky XVI. století: první knihu vytištěnou na Ukrajině — lvovský *Apostol* I. Fedorova z r. 1574 a proslulou *Ostrožskou bibli* z r. 1581. Soubor ukrajinských tisků

z XVII. století obsahuje 14 knih z kyjevsko-pečerské, lvovské stauropigiální a umevské tiskárny, mezi nimi vydání *Pečerského paterika* z r. 1661, *Sinopsis* z r. 1680, *Zercalo bohosloviji* K. Tranquilliona Stavroveckého v umevském vydání z r. 1696, díla L. Baranovyče (*Meč duchovnyj*, K. 1666; *Truby sloves*, K. 1674) a A. Radyvylovského (*Venec Christov*, K. 1688). Z XVIII. století se v knihovně zachovalo 15 tisků z kyjevských a černihovských tiskáren, mezi nimi díla I. Maksymovyče (*Alfavit sobrannyj*, Čern. 1705; *Carskij puť kresta gospodnja*, Čern. 1709) a M. Kozačynského (*Filosofija Aristoteleva*, K. 1745). Jsou zde také dva tisky, vzniklé na přelomu XVIII. a XIX. století v Budě a určené pro zakarpatské Ukrajince (*Časoslov* 1798, *Zbornik* 1808). Kromě toho knihovna vlastní mnoho starých tisků ruského původu, jejichž autory byli Ukrajinci (E. Slavineckij, F. Prokopovič, G. Bužinskij, J. Javorskij, G. Konisskij aj.).

Soubor tisků z let 1800—1863 vhodně doplňuje cennou sbírku, zachovanou v knihovně pražského Národního muzea. Vedle publikací známých autorů (*Dumky i pisni* A. Metlynského, 1839; *Bajky* L. Borovykovského, 1852; první vydání *Černé rady* P. Kuliše, 1857; druhé vydání povídek M. Vovčka, 1861) zde najdeme řadu prací méně známých autorů: I. Materynky (J. Bodjanského), S. a Hr. Karpenků a jiných. Mimořádně cenný je soubor literárních almanachů, zahrnující Hrebinkovu *Lastivku* (1841) a Beckého *Molodyk* (1843) s ranými Ševčenkovými básněmi, *Južnorusskij sbornik* A. Metlynského (1848), saratovský *Malorossijskij literaturnyj sbornik* D. Mordovceva (1859) a Kulišovu *Chatu* (1860). Lingvistická ucrainica tohoto období představuje zejména *Grammatika malorossijskogo narečija* A. Pavlovského (1818), *Opyt južnorusskogo slovarja* K. Šejkovského (1861) a západoukrajinské mluvnice a jiné jazykovědné práce J. Levycského (1834, 1850), I. Vahylevyče (1845), J. Lozynského (1846) a J. Holovackého. Bohatě jsou za-

stoupeny sbírky ukrajinského folklóru. Jsou mezi nimi písňové sborníky M. Maksymovyče z let 1834 a 1849, *Ukrainskije narodnyje predanija* (1847) a *Zapiski o južnoj Rusi* (1856—57) P. Kuliše, *Narodnyje južnorusskije pesni* A. Metlynského (1854), *Starosvetskij bandurista* N. Zakrevského (1860) a *Byt podoljan* K. Šejkovského (1860).

Bohatý soubor starších pramenů najde pro svou práci historik. V knihovně jsou zastoupeny hlavní historické práce A. I. Rigelmana, D. N. Bantyše-Kamenského, N. I. Kostomarova, D. Zubryckého a jiných. Vynikající celek tvoří skoro kompletní sbírka starších archeografických publikací, vztahujících se k ukrajinským dějinám (*Čtenija v Obščestve istorii i drevnostej rossijskich pri Moskovskom universitete; Akty, odnosjaščijesja k istorii Zapadnoj Rossii; Akty, odnosjaščijesja k istorii Južnoj i Zapadnoj Rossii; Archiv jugo-zapadnoj Rossii* aj.).

Ukrajinská knižní produkce z druhé poloviny minulého století a zejména ze začátku století dvacátého je zastoupena v ještě hojnější míře. Čtenář najde v knihovně základní díla všech významnějších spisovatelů té doby, často v původních edicích, a mnoho vzácných drobnějších tisků, jejichž hodnota spočívá v tom, že vyjadřují dobový vkus a čtenářské zájmy. Zvláště cenná je sbírka vydání Ševčenkova díla, obsahující vedle edic historicky významných (pražský *Kobzar* z r. 1876, lvovské vydání z r. 1867, ženevské edice Drahomanova, *Kobzar* Domanyckého) také různé drobné a příležitostné tisky. Pozoruhodný je také soubor ukrajinské beletrie ze začátku našeho století, z doby, kdy vztahy mezi českou a ukrajinskou literaturou dosáhly svého prvního vrcholu. Z doby po r. 1860 vlastní knihovna také skoro úplné soubory důležitějších literárních a populárně vědeckých časopisů (petrohradská *Osnova*, lvovská *Pravda*, *Zorja*, *Narod*, *Žyttja i slovo*, *Literaturno-naukovyj vistnyk*) a periodických edic s vědeckým zaměřením (*Kijevskaja starina*, *Zapysky Ukrajins'koho naukovocho tovarystva*

v Kyjevi, Ukrajina). Bohatě jsou zastoupeny zejména různé sériové publikace Vědecké společnosti Ševčenkovy ve Lvově s úplným souborem jejího hlavního orgánu *Zapysky* v čele. V knihovně je soustředěna převážná většina důležitých vědeckých publikací z různých ukrajinských oborů — historie, literárních dějin, etnografie a folkloristiky, jazykovědy, zeměpisu a ekonomie, sborníky materiálů, chrestomatie, učebnice.

Velmi vytrvale a systematicky opatrovala knihovna už od prvních let svého trvání ukrajinskou krásnou a vědeckou literaturu, vycházející v Sovětském svazu. Je zde většina důležitých edic ukrajinské poezie a prózy, vydaných v letech dvacátých a na začátku let třicátých. Nechybí nejdůležitější literární časopisy a sborníky s měsíčníky *Červonyj šljach* a *Žyttja i revolucija* v čele. Z vědecké literatury jsou zvláště bohatě zastoupeny edice Ukrajinské akademie věd. Jsou zde i nejdůležitější prvky knižní produkce z území, jež bylo před rokem 1939 součástí jiných států. Je přirozené, že zvláště intenzívně je podchycena knižní a časopi-secká produkce Ukrajinců, žijících v předválečném Československu. Zde si zaslouží zvláštní pozornosti vzácné tisky levicových literárních a politických skupin.

I v poválečném období usilovalo vedení knihovny přes některé překážky, jež se vyskytly zejména v prvním desetiletí, o plánovité doplňování svých fondů nově vydanými knihami ukrajinských spisovatelů a vědců. Na základě materiálu soustředěného v knihovně si čtenář může vytvořit všestrannou představu o současném stavu ukrajinské literatury, umění a vědy. Do knihovny pravidelně dochází řada časopisů z různých oborů; některé z nich jsou zpřístupněny k náhledu v půjčovně.

Dr. Orest Zilynskyj

Taras Ševčenko

TŘI ROKY

Den se vleče, neuteče
léta střelou letí,
letí čas a všechno dobré
s sebou odnese ti.
Okrade tě o myšlenky
a o chladný kámen
rozbije ti čisté srdce,
pak zazpívá amen,
amen všemu radování
teď už do skonání
a opustí na rozcestí
slepce bez ochrany.
Tak tři roky, jen tři roky
marně proletěly,
v chalupě mám pusto po nich
na svůj život celý.
Zpustošily moje srdce,
jeho koutek tichý,
udusily všechno dobré,
podnítily hříchy,
vysušily dýmem kouřem
slzy soucítění
se životem zneuctěné
opuštěné ženy,
slzy vzdoru kozáckého
v jhu tureckých pánů,
i ty slzy pro mou hvězdu,
pro ni, pro Oxanu,
co ji denně omývaly,
dřív než přispěchaly
ty zlé roky a to všechno
najednou mi vzaly.
Bolí, když se pochovává
otec nebo matka,
ještě více bolí trhat
srdce od děvčátka,

pohřbívat je rozesmáté.
Bolí, bratři drazí,
umýt děti umazané
v chalupě, kde mrazí,
bolí, bolí, ne však tolik
jak neštěstí známé,
když se chudák z lásky ženíl
a ona ho klame,
je na prodej za tři groše,
ještě se mu směje.
To je rána. To pak srdce
naráz rozbité je.
Právě tolik i mě bolí
to, co se mi stalo.
Srdce lidí milovalo,
v lidi spolíhalo,
a oni je přivítali,
básník jim byl milý.
Přikradly se však zlé roky,
slzy vysušily,
ty upřímné slzy lásky.
Prozřely mé oči,
rozhlédnu se kolem sebe,
svět se divně točí.
Kolem nejsou lidé, ale
zmije, které vraždí,
a tu moje mladé slzy
vyschly, vyschly navždy.
Mé rozbité srdce hojí
jeduplná slova,
nepláču a nezpívám už,
houkám jako sova.
Tak a nyní jak se líbí
čistou vodu kalte,
hlasitě se posmívejte
nebo šeptem chvalte
moje verše, je to jedno.
Nevrátí se zpátky
mladá léta, mladé písně,
sladké mladé zmatky.

Nevrátí se . . . A já taky
nevrátím se k lidem,
nevím ale, kam se podít,
zdali vhod kde přijdem.
S kým rozmlouvat, s kým se radit,
kdo je přítel pravý,
komu mohu svoje verše
svěřit bez obavy.
Vy mé písně, vyzpívané
v těchto krušných letech,
kdo vás přijme, kdo se vyzná
ve zlých, drsných dětech?
Nikomu se nevnucujte,
spěte doma samy,
čtvrtému já půjdu roku
složit uvítání.
Bud' nám vítán, nový roku,
v staré loňské kytli.
Co na Ukrajinu neseš
v zalátaném pytli?
„Carskou milost do nového
roucha zabalenou.“
Jdi si, ale nezapomeň
na svou bídu ctěnou.

1845

Přeložila Zdenka Bergrová, 1958

УКРАЇНСЬКІ ФОНДИ У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Вже в час, коли утворювалась Слов'янська бібліотека, її керівництво поставило собі метою систематично укомплектовувати фонд книг з української художньої літератури та українознавства. Сьогодні український відділ бібліотеки налічує понад 21 тисячу каталогізованих одиниць, між ними ряд багатотомних серійних публікацій, газет та журналів. Крім того кілька тисяч українських книг скаталогізовано у спільному східнослов'янському відділі.

В Слов'янській бібліотеці зберігається 31 український стародрук, між ними два дорогоцінні першодруки: львівський Апостол І. Федорова 1574 р. та Острозька біблія 1581 р., видання творів К. Т. Ставровецького, І. Гізеля, Л. Барановича, А. Радивилівського, І. Максимовича, М. Козачинського та ін. Рідкісними виданнями художньої літератури, збірниками фольклору, літературними альманахами представлений період до 1863 року. У бібліотеці зібрані твори всіх відомих класичних письменників, неоднократно у першодруках, майже повна збірка тогочасних літературних та наукових журналів та інших публікацій з українознавства. Особливо багата тут колекція джерел до української історії; велику цінність має також збірка видань Шевченкових творів та праць про поета.

З великою увагою комплектувало керівництво бібліотеки також художню й наукову літературу радянського періоду. У бібліотеці можна знайти переважну частину творів українських письменників, виданих до половини тридцятих років, основні літературні журнали й наукові видання того часу. Багатьма цікавими й цінними виданнями представлена також книжкова продукція тих частин України, що до 1939 року були відділені від Радянського Союзу; з особливою повно-

тою зібрані українські видання з території довоєнної Чехословаччини.

В післявоєнний час Слов'янська бібліотека систематично комплектує твори українських письменників, літературні й наукові журнали та книги з українознавства, що їх випускають видавництва України та інших держав. Обмін з головними бібліотеками УРСР забезпечує в деякій мірі наплив цих матеріалів. Але ні обсяг цього обміну, ні постачання українських книг за посередництвом міжнародної книготоргової мережі не можна вважати задовільними; ніяка з цих форм не заспокоює досі повністю потреб наукових працівників і любителів українського слова. Налагодження цієї справи має вирішальне значення для пропаганди досягнень української культури в Чехословаччині та інших зарубіжних країнах; керівництво й читачі Слов'янської бібліотеки чекають від культурної громадськості й наукових установ України рішучих кроків у цьому напрямі.

SOVĚTSKÝ SPISOVATEL SLOVANSKÉ KNIHOVNĚ

V roce 1943 byla popravena německými fašisty dvaadvacetiletá dívka Marie Kudeříková. Zůstal po ní deník a dopisy, které napsala v nacistické věznici v Breslau. Tento otřesný a hluboce lidský dokument české vlastenky byl poprvé zveřejněn v ruském překladu, v časopise *Inostrannaja literatura* v lednu 1961 (česky knižně: Marie Kudeříková Zlomky života. Praha, Čs. spisovatel 1961). Slovanská knihovna, která k Novému roku 1961 rozesílala pozdrav s obrazem Tarase Ševčenka svým přátelům ve světě, dostala dopis od ukrajinského spisovatele Leonida Pervomajského v tomto znění:

Vážení soudruzi!

Upřímně Vám děkuji za milou pozornost, za Váš novoroční pozdrav.

Přeji celému kolektivu pracovníků Slovanské knihovny v Praze co nejkrásnějších úspěchů v tomto roce, a také osobního štěstí a uspokojení z práce, která nás všechny spojuje v jedinou rodinu svobodných a dobrých národů, které si navzájem váží jeden druhého a nepřejí si nic jiného, než žít v práci a pohodě na této zemi.

*Dostal jsem Váš pozdrav týž den, kdy jsem dočetl posmrtné zápisky Marie Kudeříkové otištěné rusky v časopise *Inostrannaja literatura*. Musím Vám říci, že jsem již mnoho let nečetl nic, co by ukazovalo takovou sílu lidského ducha jako ty tragické zápisky moudré a svou lidskostí velké dvaadvacetileté Češky, která nemůže být zapomenuta. Šťastný národ, který má takové dcery; v té smělosti, s níž si staví před sebe ty nejsložitější otázky a která naplňuje živé srdce přivaly krve, je záruka nesmrtelnosti. Nevím, s kým bych mohl porovnat Marii Kudeříkovou. Cožpak je tu možné vůbec srovnávat? Jsem vděčen jejímu statečnému srdci za to,*

že dalo sílu k životu, k práci i k boji, za to, že učí člověka být člověkem na lidské zemi.

Doufám, že mi dovolíte, abych mohl poslat své knížky Vaší knihovně.

S upřímnou úctou a vděčností

Leonid P e r v o m a j s k y j

Kyjev 21. února 1961.

SOVĚTSKÉ VYZNAMENÁNÍ SLOVANSKÉ KNIHOVNĚ

Slovanské knihovně se dostalo vysoké pocty ze Sovětského svazu, a to tím, že vládní výbor USSR pro Ševčenkovy oslavy udělil knihovně jubilejní Ševčenkovu medaili v uznání zásluh o šíření ukrajinské literatury v Československu. Vyznamenání bylo předáno řediteli Slovanské knihovny dr. Josefu Strnadlovi na ministerstvu školství a kultury 6. září 1962.

Současně obdrželi Ševčenkovu medaili CSc. Michal Molnár z ČSI SAV v Bratislavě a překladatelky Marie Marčanová a Zdeňka Bergrová.

BIBLIOGRAFIE Z UKRAJINSKÉ LITERATURY

Slovanská knihovna vypracovala a vydala tyto bibliografie z ukrajinské literatury:

IVAN FRANKO. Sestavil kolektiv bibliografického oddělení. In: Bibliografie Slovanské knihovny I 1956, str. 85—118.

TARAS ŠEVČENKO, básník revolucionář. Sestavila Eva Velinská za spolupráce dr. Oresta Zilynského a dr. Luďka Šmída. 1961. 18 stran. Rozmnoženo.

TARAS ŠEVČENKO V ČESKÉ KULTUŘE. Sestavili Eva Velinská a Orest Zilynskyj. 1962. 96 stran.

RECENZE ŠEVČENKOVY BIBLIOGRAFIE V SOVĚTSKÉM TISKU

O publikaci „Taras Ševčenko v české kultuře“ vyšly kromě drobných zpráv a kritik tyto obsáhlé recenze:

Kopylenko L.: V im'ja družby.

Literaturna Ukraina č. 94 (1856), 23. listopadu 1962, str. 2.

Konovalov, H.: Čes'ka Ševčenkiana.

Radjans'ka kul'tura č. 96 (824), 2. ledna 1962, str. 4.

Meženko, Ju.: Ševčenko v čes'kij kul'turi.

Vsesvit 1963, č. 3 (57), str. 159—160.

Božko, O.: Ševčenko v Čechoslovaččyni.

Prapor 1963, č. 1, str. 66—67.

VÝSTAVY A VÝSTAVKY UKRAJINSKÉ LITERATURY

V uplynulých letech uspořádala Slovanská knihovna tyto výstavy a výstavky z ukrajinské literatury:

Ivan Franko

O. Kornijčuk

P. Tyčyna

M. Kocjubyns'kyj

T. Ševčenko

Zahájení jubilejní Ševčenkovy výstavy v Klemenčinu v roce 1961 se zúčastnil velvyslanec SSSR M. V. Zimjanin. Na výstavě byly pořízeny snímky pro sovětský filmový týdeník Novosti dnja, pro čs. filmový týdeník a pro ukrajinský film o Ševčenkovi. Výstava byla přenesena do Brna a do Prešova. Menší výstavky k Ševčenkovu jubileu uspořádala knihovna čtyři, z nich jednu v jedenáctiletce na Žižkově a jednu na střední průmyslové škole elektrotechnické v Praze 2.

NÁVŠTĚVY

V posledních letech pracovali ve Slovanské knihovně vědečtí pracovníci Ukrajinské akademie věd a vysokých škol: Je. Kyryljuk, M. Mundjak, V. Dovženko, O. Zasenko, D. Čalyj, L. Novyčenko, V. Pivtoradni, L. Palamarčuk, V. Sokurenko, V. Ševčuk, O. Babyškin, V. Motornyj aj. Knihovnu navštívili ukrajinští spisovatelé Ivan Le, Mychajlo Nahnybida, Agata Turčyns'ka a V. P. Kozačenko.

Na obálce: **T. H. Ševčenko**, autoportrét 1840—41 [Státní Ševčenkovo muzeum Akademie věd USSR, Kyjev].

Leták Slovanské knihovny č. 4 připravil dr. Josef Strnadel. Vydala Státní knihovna ČSSR — Slovanská knihovna v Praze 1, Klementinum na jaře 1964. — Vytiskl Knihtisk 1, n. p., Praha 1 - Malá Strana, Karmelitská 6.

D - 04 * 40120